

## Agropotravinársky komplex a objektívne posudzovanie jeho výsledkov

Z. PAULOVIČOVÁ, Š. BURÁK

Vytvorením agropotravinárskeho komplexu sa sledovala i vyššia hospodárnosť a operatívnosť riešenia vzájomných dodávkových vzťahov. Realizácia tohto zámeru predpokladá vyrovnanie úrovne ukazovateľov, resp. rozdielov medzi úrovňou vykazovaných veličín, či už ide o objemy výroby, rozdiely v tvorbe zložiek národného dôchodku, spoločenského produktu, alebo o kompenzovanie vzťahov k štátnemu rozpočtu, keďže poľnohospodárstvo v dôsledku objemu dotácií je pasívne, kým potravinársky priemysel pri relatívne nízkych nákladoch na surovinu je vrátane dane z obratu vysoko prebytkový.

Vytvorením agropotravinárskeho komplexu došlo síce ku kompenzácii vzťahu k štátnemu rozpočtu, ale tradičný prístup k vykazovaniu oddelených výsledkov za poľnohospodársku a priemyselnú činnosť sa v podstate nezmenil.

Vytvorenie agropotravinárskeho komplexu pomohlo vyriešiť značnú časť dovtedy otvorených problémov, niektoré sa však nedoriedili. Podľa nás jedným z nich je problém ekonomického prepojenia obidvoch odvetví, resp. potreba reálnejšieho vyjadrenia dôsledkov vzájomnej kooperácie medzi poľnohospodárstvom a potravinárskym priemyslom. Na tento problém poukázali už J. Nikl a J. Kutil v príspevku „Podíl zemědělství a zemědělsko-potravinářského komplexu na tvorbě a rozdělování národního důchodu“, Politická ekonomie, 1972, č. 12 a P. Tomčík: „Modely řízení a dělba práce“, Politická ekonomie, 1976, č. 8.

Vo VÚP chceme prispieť najprv k objasneniu tejto problematiky a ďalej navrhnúť možnosti riešenia. Vychádzame pritom z týchto predpokladov:

Štruktúra a výroba podnikov potravinárskeho priemyslu je predovšetkým určená orientáciou na určité poľnohospodárske výrobky rastlinného alebo živočíšneho pôvodu. Potravinársky priemysel preberá teda už určitý objem produktu vytváraného v poľnohospodárstve. Nakupované výrobky predstavujú predmet práce, na ktorý sa pôsobí, resp. ktorého hmotná podstata sa upravuje alebo mení, aby nové výrobky boli schopné uspokojovať priamo alebo nepriamo potreby členov socialistickej spoločnosti.

V podnikoch potravinárskeho priemyslu sa kumuluje kvantum spoločenskej práce a produktu vytvoreného v poľnohospodárstve s ďalším kvantom spoločenskej práce, vynakladaným v podnikoch potravinárskeho priemyslu.

Dodávky potravinárskeho priemyslu sa však nevykazujú ako spoločný vý-

sledok dvoch, resp. viacerých integrovaných odvetví, ale vykazujú sa len ako objem celkových výkonov potravinárskeho priemyslu. Takto vykazovaný objem eralizovaných dodávok je však súčtom produktov obidvoch odvetví. Pokiaľ by išlo len o poznanie úhrady vynaloženého kvanta spoločenskej práce na výroby, je to správny výsledok. Vynára sa však otázka, či takýto prístup poukazuje aj na správnosť ostatných relácií. Zdá sa napríklad nelogické, ak sa takto sumarizované produkty dvoch alebo viacerých podnikov, odborov a odvetví povýšia na základ zainteresovanosti. Tento prístup stotožňovania častí s celkom vyhovoval v období nepatrného rozsahu zmien v delbe a spojovaní práce. Vedec-kotechnická revolúcia mení doterajšie tradičné relácie a vytvára nové špecializované súbory činnosti, ktoré sa vyčleňujú zo starých činností a nadobúdajú vlastnú organizačnú formu. Tým sa môžu podstatne meniť aj proporcie vstupného produktu vytváraného v sledovanom podniku, resp. odbore a odvetví. Ukazuje sa, že rastom podielu a objemu vstupných priamych materiálov, resp. zvýšením rozsahu kooperácie možno zvyšovať vykazovaný objem výroby v poľnohospodárskych podnikoch i v podnikoch potravinárskeho priemyslu.

Zdá sa skoro paradoxné, že za takýchto podmienok potravinársky priemysel — napriek tomu, že ide prevažne o odvetvie s relatívne zastaraným stroj-ným vybavením — vykazoval najvyšší objem výroby na pracovníka v ČSSR (produktivita práce). V podstate išlo len o objem obratu, resp. dodávok výrobkov potravinárskeho priemyslu, v ktorých sa nerozlišuje podiel produktu preberaný z poľnohospodárstva a opätovne realizovaný.

Kvôli zainteresovanosti je vhodné pokladať dodávky z podnikov potravinárskeho priemyslu za spoločný produkt poľnohospodárstva a potravinárskeho priemyslu, aj keď nie je správne zanedbať dopravu, výkup, zásobovanie a ostatné špecializované činnosti. Druhá možnosť je vyčísľovať podiel predošlých výrobných činností a podiel koncového spracovateľského (potravinárskeho) podniku.

Problém, ktorý by bolo potrebné vyriešiť, je určenie metódy, ktorá by jednak umožnila reálnejšie vymedziť celkový výsledok výroby agropotravinárskeho komplexu, jednak vyhnúť sa kumulovaniu údajov v nadväznujúcom odvetví. Ide vlastne o rozčlenenie objemu dodávok, resp. obrátov na zložku vlastných výkonov potravinárskeho priemyslu a na zložku nakupovaných priamych materiálov, resp. produktov predošlých výrobných procesov, či už v poľnohospodárstve, výkupe, doprave atď.

Na rozlíšenie a vlastné vyčíslenie objemu vytváraného produktu je vhodné na podmienky potravinárskeho priemyslu aplikovať metódu Ing. Tomčíka.\*

V zmysle uvedeného chceme v rámci ústavnej úlohy vychádzať z toho, že výroba potravinárskych podnikov je pokračovaním výroby uskutočnenej v poľnohospodárskych podnikoch, že ide o etapovo a miestne odlišné pokračovanie výroby v rámci agropotravinárskeho komplexu. Na objeme vykazovanej výroby sa zúčastňuje aj poľnohospodárska zložka, aj keď z výrobnotechnického hľadiska ide už o výrobky potravinárskeho priemyslu, či už je to cukor, olej, výsekové mäso, mäsové výrobky, chlieb alebo múka. Z ekonomického hľadiska, resp. z hľadiska tvorenia hodnôt úhrada realizovanej produkcie

\* TOMČÍK, P.: Tržby alebo vytvorený produkt. Hospodárske noviny, 1976, č. 19.

TOMČÍK, P.: K otázke produktivity práce budúceho rozvoja národného hospodárstva. Plánované hospodárství, 1975, č. 10.

za potravinársku výrobu pokrýva aj preberaný produkt poľnohospodárstva a ostatných odvetví, a teda nereprezentuje len úhradu nákladov spracovania alebo aj úpravy poľnohospodárskych výrobkov.

Z ekonomického hľadiska za produkt potravinárskeho priemyslu možno pokladať iba rozdiel medzi objemom realizovaného produktu a objemom užitých nakupovaných produktov iných odvetví. Pri vyčíslení tejto veličiny budeme vychádzať z predpokladu, že vlastná výrobná činnosť potravinárskeho podniku sa začína prechodom poľnohospodárskych výrobkov bránou závodu. To zrejme nevylučuje existenciu prípravnej, resp. predvýrobnej činnosti potravinárskych podnikov, ktorá môže orientovať poľnohospodárske podniky na pestovanie a kontraktáciu dodávok druhovo a kvalitatívne vyhovujúcej suroviny.

Takto úzko vymedzená náplň vlastnej výrobnnej činnosti potravinárskeho podniku má umožniť z ekonomického hľadiska určiť hranicu, od ktorej výdavky na získanie poľnohospodárskych výrobkov (vrátane prepravného po závod, pokiaľ prepravu zabezpečujú špecializované podniky, resp. poľnohospodárske podniky) treba pokladať za úhradu produktu, vytvoreného inými subjektmi výroby, resp. za zložku produkcie.

V tejto súvislosti treba preskúmať možnosti aplikácie výsledkov teoretického výskumu podľa spomenutej metódy na podmienky potravinárskeho priemyslu. Experimentovať treba preto, aby sa dali v konečnom dôsledku porovnať súčasne výsledky vo výrobe a nadväznú podmienku zainteresovanosti v medziodbových reláciách, resp. aj medzi rovnakými podnikmi v ČSR i SSR.

Do objemu produkcie, resp. odpočtu vykázaných výkonov celkom (a mimo-riadnych výnosov) — od realizovaného produktu treba zahrnúť aj prepravné realizovaných výrobkov potravinárskych podnikov, kým cenu určuje franco odberateľ a prepravu neurobil potravinársky podnik, ale špecializovaný prepravný podnik (ČSAD, ČSD a pod.). Kým prepravu výrobkov potravinárskeho priemyslu zabezpečuje výrobný podnik (pekárne, mäsový priemysel a pod.), náklady na prepravu a protihodnota produktu vlastnej prepravy sú zložkou vytváraného produktu potravinárskeho podniku a nezahŕňali by sa do objemu redukcie.

Tým prakticky vymedzujeme okruh problémov, čo umožňuje vyčíslenie skutočného objemu produktu, vytváraného počas výrobného procesu (za príslušné časové obdobie) v ľubovoľnom potravinárskom podniku pri spracovaní prevažne poľnohospodárskych produktov domáceho pôvodu alebo z dovozu.

Ak teda pripustíme, že na vykazovanom objeme tržieb, resp. realizovaného produktu potravinárskeho podniku sa vo veľkej miere zúčastňujú aj nakupované poľnohospodárske výrobky (produkt poľnohospodárstva), potom jedinou možnosťou, ako vyčísliť objem reálne vytváraného produktu poľnohospodárskymi podnikmi, je rozčleniť tento údaj na dve zložky, a to na objem redukcie, ktorý zodpovedá rozsahu nakupovaných produktov z iných podnikov (vrátane dopravy), ktoré potravinársky podnik ďalej spracúva alebo ktoré vykazuje v svojich tržbách, a na zložku reálne vytváraného produktu v potravinárskom podniku.

Vyčíslenie objemu redukcie je možné len na podnikovej úrovni, keďže len podniky vedú analytickú evidenciu jednotlivých nákladových druhov. Na vyčíslenie objemu vytváraného produktu nie je potrebné v analytickej eviden-

ei sledovať údaje o nákladoch za všetky nákladové druhy, stačí preskupenie údajov účtov 300, 306, 307, 308 a 309, t. j. ide o rozčlenenie materiálových nákladov na priamy materiál, palivo (energiu) a na pomocný materiál. Pokiaľ ide o náklady na prepravné, treba rozčleniť úhrn na:

- a) prepravné pre vlastnú činnosť,
- b) prepravné priameho materiálu,
- c) prepravné hotových výrobkov.

Na získanie prehľadu o preskupení účtovaných položiek (resp. ich analytických údajov) môže pri materiálových nákladoch posloužiť táto zostava:

Číslo účtu	Z vykázaného rozsahu nákladovej položky	tis. Kčs	Pripadá na		
			palivo (energ.)	nepriamy materiál	priamy materiál
300	spotreba materiálu				
306	rozdiely medzi kúpnu a veľkoobchodnou cenou pri dovoze materiálu				
307	cenové prirážky a zrážky pri dovoze materiálu				
309	cenové rozdiely materiálu okrem materiálu z dovozu				

Členenie na nákladové položky v tejto zostave prekračuje síce uvedené potreby vyčíslenia objemu vytváraného produktu v podnikoch potravinárskeho priemyslu, zabezpečí však podklady na porovnávanie nákladov v ďalšej etape výskumnej práce. Problematikou sledovania nákladov sa budeme zaoberať v ďalšom príspevku.

## Агропищевой комплекс и объективное обсуждение его результатов

### Выводы

Продукция агропищевого комплекса, служащая питанию населения пока еще не получала общего отзыва в объеме конечной продукции. Поставки сельскохозяйственных продуктов вторично включают в объем реализации (выручек) пищевых предприятий.

На пищевых предприятиях предлагается считать продукт сельского хозяйства и транспорта сквозной статьей и таким образом достигнуть выражения крупности продукта, изготовляемого на заводах пищевой промышленности.

В статье приводится способ вычисления объема этих вторично реализованных продуктов для выражения объема действительно изготовляемого продукта в агропищевом комплексе.

# The agriculture and food industry complex and the objective evaluation of its results

## Summary

The production of the agriculture and food industry complex which is estimated for the inhabitant nutrition, has not till now a summarizing expression in the volume of the final production. The deliveries of the products from the agriculture area are again involved into the volume of the realization of the food plant gains. It is suggested to keep the agriculture product and the transport in the food industry for not proper item and in that way to come to the expression of the product value produced in the food industry plant. The paper shows the numbering of volume of these again realized products for the extend of the created product in agriculture — food industry complex.